

Адам Смит се счита за баща на икономикса главно заради неговата книга *"Богатството на народите"*

Но той също е написал

"Теория на моралните чувства"

, която илюстрира моралните основи на жизнения и социално отговорен капитализъм.

Възгледите на Смит, от своя страна, могат да бъдат свързани с известното произведение на Макс Вебер

"Протестантската етика и капитализма"

, което проследява корелацията между стойностите, институциите и икономическото развитие. Франсис Фукуяма, в *"Краят на историята"*, бе прав в основното – отхвърлянето на тоталитарния комунизъм затвори тази глава от историята. Но болшинството от очакванията на Фукуяма бяха помрачени от събитията през последното десетилетие.

Още Адам Смит в своята книга "[Богатството на народите](#)" защитава разбирането, че свободната търговия води до специализация и увеличава благосъстоянието.

Отговор на Маргарет Тачър цитирайки Адам Смит:

Въпрос: Особено влиятелна част от Вашето интелектуално наследство е присъствието на морални аргументи при дискутиране на политически и дори икономически въпроси. Можете ли да конструирате морална защита на капитализма на свободния пазар?

Отговор: Капитализмът на свободния пазар може да бъде защитаван и обясняван по много начини - и това е правено от много мислители. Перифразирайки Адам Смит, ще кажа само следното. Засега той е единствената създадена система - ако изобщо е била [преднамерено] създавана - чрез която, преследвайки своите собствени интереси, отделните индивиди автоматично спомагат за осъществяване на интересите на всички останали.

1790- умира Адам Смит - шотландски философ и икономист, един от създателите на класическата политикономия (р. 1723.5 юни/

Неокласическата "революция" Класиците прокарват ясна граница между разменната стойност и потребителната стойност. В пазарната икономика първата е просто абстракция - силата, чрез която обектите се сравняват един с други; а втората е непосредствената полезност на обекта. Приема се, че въвеждането на парите не оказва никакво влияние върху положението на нещата, тъй като (както твърди Мил) парите са просто "измерител на стойността". Приема се като самоочевидно, че нещата трябва да имат някаква потребителна стойност, за да бъде възможна каквато и да е размяна. Но е напълно неясно как двете понятие за стойността са свързани помежду си. Знаменитият "*парадокс на стойността*", според който някои обекти, които имат изключително висока потребителна стойност, въобще нямат разменна стойност, а други, които имат малка потребителна стойност, притежават голяма разменна стойност, е основният препъни камък на тази теория. Трудовата теория на стойността, при Рикардо и Маркс, дава отговор на този въпрос.

Ако вместо потребителната стойност въведем идеята за граничната полезност, разгледана най-общо като възглед, според който индивидите имат различни системи от ценности (или "вкусове" според терминологията на Парето), които могат да бъдат подредени в определен ред на значимост за субекта, можем да кажем, че е налице определен цикъл за допълнителни печалби от определени стоки, когато хората продължават да ги консумират. Три неща заслужават да бъдат подчертани тук. Първо, че схемата на предпочитанията е индивидуална, второ, че тя е *ординална*, и че (в определена времева рамка) консумацията на повече от продукта води до все по-малък и по-малък интерес към стоката, т.е. до намаляване на печалбите, които клонят към нула. Ординалността на схемата означава, че въпреки, че е налице определен ред, "ползите" не са измерими, т.е. не са

кардинални

. Изглежда, че това положение на нещата създава неимоверни трудности на основателите на теорията. Те са преодолени по определен начин от Парето, който твърди, че измеримостта не е необходима предпоставка, защото ние се интересуваме единствено от

проблема за максимизацията

. Идеята, така нареченият закон за намаляващата полезност, е интуитивно приемлива идея, играеща съществена роля при решаването на проблема за максимизацията, защото от нея произтича правилото за максимизация.

Всичко това е изразено най-добре в "кривата на безразличието" на Еджевърт, която Парето кара да работи по нов начин. Без да се спираме подробно на чисто техническите аспекти на кривата, ще приемем оценката на Шумпетер, който отбелязва, че "така целият органон на чистия икономикс се оказва обединен в светлината на един единствен принцип" (1954, р. 913).

Тук трябва да се спомене и за още един проблем, този за *ролята на отделните фактори* (труд, оръдия на труда, природни ресурси и т.н.)

на производството

. Всеки от тях е необходим, защото изключването на един от тях означава липса на продукт. Изглежда Менгер е първият икономист, който предлага решение на проблема. Той разбира, че тези фактори по принцип са

неотделими

един от друг, защото кооперацията, необходима в производството е коренно различна от "кооперацията" между елементите на една разменна операция. Той твърди, че *не е необходимо тези фактори да бъдат разделяни*

, защото за анализа е важно да се определят техните маргинални приноси. Но проблемът е в това, че не съществува начин да се определи маргиналният принос на който и да е фактор, независимо от приноса на другите фактори при формирането на цените на стоките или на работните заплати. Този проблем е решим чрез система от уравнения - и то единствено ако се приеме идеята за перфектната конкуренция и перфектното равновесие на пазара.

Според Дюркем да се иска това е твърде много. Затова той отхвърля тази програма изцяло. Обратно, понеже на практика в обществото винаги се случва нещо различно от това, което се изисква в теорията, Парето приема, че чистата икономика не е нищо друго, освен подсистема, която някак си ще трябва да се интегрира в общата социологическа теория. А това ни води до последното нещо, което е необходимо да се спомене тук за нео-класическата "революция".

Тази теория е неоспоримо математическа, изискваща развитието на различни пазари, описани чрез серии от уравнения, съдържащи техните условия и отношения.

Изключителното развитие на тези идеи през двадесети век, подобно на развитието на символната логика, с която те се преплитат, изискват от икономистите значителни математически умения, въображение и инвестиции. Но въпреки това не може да се отрече, че Валрас, Менгер, Маршал, Парето и други не прибавят нищо качествено ново към това, което техните предшественици са казали относно това *как функционира икономиката като цяло*

, т.е. те разглеждат

предмета на икономическия анализ

точно по същия начин, както правят това Смит или Мил. Всичките им усилия се състоят в търсенето на

по-задоволителни обяснения

. (Виж Schumpeter, 1954, p.892)

Вярно е, че те добавят изключително много детайли към по-стария възглед на класиците за работата на системата на размяната. Но като правят това, те още повече мистифицират това, което е получило изключително широка идеологическа употреба. Нео-класиците все още приемат, че градивните елементи на икономическата система са индивидите, характеризирани като "фирми" или "домакинства". Те все още приемат, че няма никакво значение фактът, че в системата на размяна само някои хора притежават или контролират производствените фактори. Все още приемат, че целият анализ трябва да се основава на "рационалното" поведение на икономическите агенти. Те все още изхождат от идеята за "перфектната конкуренция", въпреки че анализът на равновесието разкрива взаимната зависимост на "променливите" в едновременните равенства. И накрая, те приемат (след "*нерешените въпроси*" на Мил), че икономическата наука е "абстрактна наука", а не Бейкънова, т.е. емпирична наука - и че нейните изводи (подобно тези на геометрията) са истинни единствено по принцип. По това време не съществува нито реалистична алтернатива на техните позиции, нито (както при Мил) разбиране за границите на икономическата наука като обяснителна или прогностична наука. Това е факт, оценен както изглежда от Парето, но не и от много други.

През втората половина на ХХ-ти век на бял свят се появяват множество книги и научни трудове в търсене на причините за бедността. Преди това, през ХІХ век такава е самоосъзнатата мисия на утопистите, ранните социалисти и частично на комунистите марксисти. Днес приоритетите на редица международни организации, занимаващи се с икономически и политически изследвания или пък с финансиране на проекти от името на ООН (например Световната банка, ПРООН и пр.), включват борба с бедността по света. Търсенето на добри стопански политики, които да повишат доходите на хората, много пъти започва с изследване на факторите на бедността.

Born in Scotland in 1723, Adam Smith could be called the first economist and his thoughts are refreshingly modern even more than 200 years after his death in 1790.

A contemporary of Rousseau, Franklin and Voltaire, he wrote the influential philosophical work, 'A Theory of Moral Sentiments' when he was only 36 and spent most of his career teaching at Glasgow University. But it was his economic work, 'The Wealth of Nations' that made him famous. Smith argued that trade balances and natural resources mattered much less than people and how free and productive they could be – concepts with which few economists would disagree today. He said that government was always needed to enforce laws, ensure fairness and do what the marketplace could not – but that private enterprise was far more efficient and providing goods and services. Getting the right mix of public and private enterprise, and allowing people the freedom to work hard and improve their lives, was for Smith what creates prosperity – what makes the wealth of nations.

Visit the Adam Smith Institute's domestic policy division, learn more about Adam Smith and download copies of his works at